

Itä-Uudenmaan Hyvinvointialueen valmiussuunnitelma

Yleinen osa

Sisällys

Itä-Uudenmaan Hyvinvointialueen valmiussuunnitelma	1
Yleinen osa	1
1 Johdanto	2
2 Määritelmät.....	2
3 Valmiussuunnittelun kokonaisuus	3
4 Uhka-arviot ja analyysit.....	4
5 Varautuminen häiriötiloihin ja poikkeusoloihin	9
6 Toiminta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa	15
7 Kriisiviestintä	19
8 Liitteet (salassa pidettäviä).....	19

1 Johdanto

Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen varautumisen ja valmiussuunnittelun tavoite on palvelutuotannon mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa olosuhteissa, häiriötilanteiden hallinta ja niistä toipuminen. Varautumistyötä johtaa hyvinvointialueen johtaja yhdessä pelastusjohtajan kanssa.

Varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut sekä koulutus ja valmiusharjoitukset.

Varautuminen perustuu lainsäädäntöön:

Valmiuslain (1552/1991) mukaan hyvinvointialueiden ja hyvinvointiyhtymien, kuntien, kuntayhtymien ja muiden kuntien yhteenliittymien tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 50 §:n mukaan hyvinvointialueen on varauduttava ennakkoon tehtävillä valmiussuunnitelmilla sekä muilla toimenpiteillä yhteistyössä alueensa kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueensa hyvinvointialueiden kanssa häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Järjestämislain 50 § 4 momentin nojalla on annettu valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

Hyvinvointialueesta annetun lain (laki hyvinvointialueesta, 611/2021) 150 §:n mukaan hyvinvointialueen on valmiussuunnitelmin ja normaaliolojen häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muin toimenpitein huolehdittava siitä, että sen toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Hyvinvointialueen on varautumisessaan varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja toteutetaan hankkimalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta.

2 Määritelmät

Varautuminen on toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa sekä erityistilanteissa.

Erityisiä varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuusriskien hallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus sekä valmiusharjoitukset.

Valmiussuunnitelma on normaaliaikana laadittava ja ylläpidettävä kuvaus toimenpiteistä, joilla varmistetaan toiminta vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa. Valmiuslain (1552/2011) 12 § velvoittaa viranomaiset ja hyvinvointialueet varautumaan mm. valmiussuunnitelmien avulla. Valmiussuunnitelmia testataan valmiusharjoituksissa. Valmiussuunnitelma jakautuu yleensä yleiseen osaan ja vastuualue- tai toimialakohtaisiin valmiussuunnitelmiin. Yleinen osa sisältää strategisen tason kuvauksen keskeisistä tehtävistä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Tarkemmat vastuualue- tai toimialakohtaiset valmiussuunnitelmat sisältävät operatiivisen tason suunnitelmat. (Kokonaisturvallisuuden sanasto 2017)

Uhkamalli on yleisellä tasolla oleva kuvaus turvallisuusympäristön häiriöistä, jotka toteutuessaan mahdollisesti vaikuttavat kansalaisten elinmahdollisuuksiin ja turvallisuuteen. Uhkamallissa esitetään uhkan luonteen mukaisesti sen vaikutusmekanismi, lähde, kohde ja

vaikutus kohteessa, todennäköisyys sekä luetellaan uhkamalliin kuuluvat vakavimmat erityistilanteet. (Turvallinen Suomi: Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta, 2013)

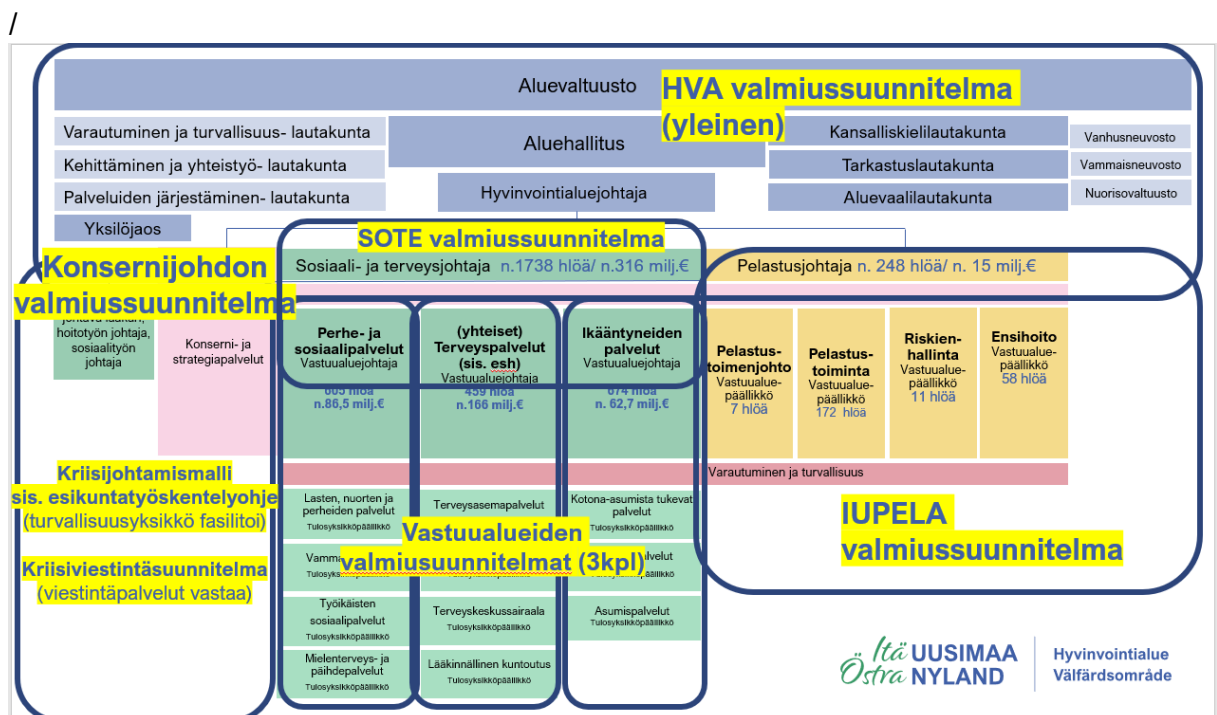
Uhka-arvio on toimivaltaisen viranomaisen uhkamallin pohjalta laatima vastuullaan oleviin tehtäviin ja erityistilanteisiin liittyvä arvio, jossa konkreettisesti käsitellään uhkan lähdettä, kohdetta, toteutumistapaa, todennäköisyyttä, vaikutuksia tehtävien hoitamiseen sekä vastatoimenpidemahdollisuuksia ja niiden valmisteluun tarvittavaa aikaa. (Turvallinen Suomi: Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta, 2018)

Häiriötilanne on uhka tai tapahtuma, joka vaarantaa yhteiskunnan turvallisuutta, toimintakykyä tai väestön elinmahdollisuuksia ja jonka hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa tai tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää. Uhkamalleihin sisältyy lukuisia häiriötilanteita, joihin varautuminen on ministeriöiden vastuulla. Häiriötilanteita voi esiintyä sekä normaalioloissa että poikkeusoloissa. Normaalioloissa esiintyvät häiriötilanteet hallitaan viranomaisten tavanomaisin toimivaltuuksin tai voimavaroin. (Valtionhallinnon viestintä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, Valtioneuvoston kanslia, 1/2013)

Sosiaalihuollon varautuminen on kuntalaisten psykososiaalisesta tuesta huolehtimista, materiaalsen tarpeen sekä majoituksen ja ruokahuollon järjestämistä.

Resilienssi on yksilöiden ja yhteisöjen kyky ylläpitää toimintakykyä muuttuvissa olosuhteissa sekä valmius kohdata häiriöitä ja kriisejä ja palautua niistä. Termiä resilienssi käytetään osin samassa merkityksessä kuin termiä kriisinkestävyys, joka on ”kyky kestää kriisejä ja selvitä niistä”.

3 Valmiussuunnittelun kokonaisuus

Tämä hyvinvointialueen valmiussuunnitelman yleinen osa on strategisen tason suunnitelma ja julkinen asiakirja.

Konsernijohdon, pelastuslaitoksen ja sosiaali- ja terveystoimen valmiussuunnitelmat sekä sitä täydentävät vastuualueiden omat valmiussuunnitelmat ovat operatiivisen tason suunnitelmia, jotka ovat salassa pidettäviä.

3.1 Suunnitelman hyväksyntä ja vastuualueet

Tämä suunnitelma hyväksytään Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen aluehallituksessa.

Alla olevaan taulukkoon kirjataan toiminnon suunnitelman päivitys ja hyväksyntä.

	Päiväys	Vastuuhenkilö
Suunnitelmapohjan laatija	31.10.2022	HVA valmistelijat
Suunnitelma on päivitetty	3.5.2023	Turvallisuus- ja valmiusyksikkö
Hyväksytty	8.6.2023	Aluehallitus

4 Uhka-arviot ja analyysit

4.1 Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen alueen erityispiirteitä

Alueella asuu noin 100 000 asukasta. Väestömäärä on kasvanut joka vuosi kaudella 2015–2020. Alue on tunnuksenomaisesti monipuolinen. Toiminta-alue on pääasiassa maaseutua, mutta asutus on keskittynyt kaupunkeihin. Harvaan asuttua maaseutua edustavat ainoastaan kolmen rannikkokunnan (Sipoo, Porvoo ja Loviisa) ulommat saaristoalueet. Alueella sijaitsee valtakunnallisella tasolla merkittäviä teollisuuskohteita.

4.2 Yleiset riskit

4.2.1 Rakennuspalot

Rakennuspalojen määrä on suhteessa pelastustoimen tehtävien kokonaismassaan melko pieni, mutta yksittäisinä onnettomuuksina ne vaativat mittavan määrän resurssia tehtävän keston sekä tehtävän vaatimien henkilötyötuntien perusteella mitattuna (Uudenmaan pelastuslaitosten riskianalyysi). Pelastuslaitoksella paikallisista olosuhteista huomionarvoiseksi nousee alueen kulttuurihistoriallinen rakennuskanta. Porvoon vanha kaupunki on nostettu Uudenmaan riskianalyysissä erityistä huomiota vaativaksi kohteeksi. Vanha Porvoo

muodostaa tiivistä, perinteisin menetelmin rakennettuna puutaloalueena erityisen riskin laajasti ja nopeasti leviävälle tulipaloille. Alueella on niin liiketiloja kuin normaalia asutustakin. Laajojen puutaloalueiden tulipaloriskit ovat muuhun asuttuun ympäristöön nähden poikkeuksellisia. Uudenmaan kulttuurikohteissa pelastustoimen toimintavalmius nostettiin keskeiseksi riskienhallintakeinoksi vain Porvoon vanhassa kaupungissa ja Tammisaaren puutaloalueella.

4.2.2 Liikenneonnettomuudet

Liikenneonnettomuuksien osalta alueen uhkia ovat raskaan kaluston onnettomuudet, joihin liittyä mahdollinen vaarallisen aineen vuoto ja ketjukolarit. Tieliikenteen ruuhkautuminen kasvaa Porvoonväylän suunnalla maankäytön voimakkaan kasvun seurauksena (Porvoo – Helsingin seutu, liikenneyhteysselvitys 2050). Uudellamaalla onnettomuusriskiin maanteillä vaikuttavat muun muassa tiheä maantieverkko, suuri maantieliikenteen kuljetusten ja henkilöliikenteen määrä, useat korkeanopeuksiset väylät, maantietunnelit ja hyvin vaihtelevat talviolosuhteet. Suomen yhdeksän ELY-keskuksen alueista eniten henkilövahinkoon johtaneita maantieliikenneonnettomuuksia sattuu Uudellamaalla. Keskimäärin Liikenneviraston mukaan Uudenmaan maakunnan alueella sattuvissa maantieliikenneonnettomuuksissa kuolee vuosittain noin 21 ja loukkaantuu noin 675 henkeä. Vähintään kolmeen vakavaan henkilövahinkoon johtaneita tieliikenneonnettomuuksia sattuu Uudellamaalla noin 3–4 vuodessa.

Vakavien liikenneonnettomuuksien riski on suurin vilkkaimmin liikennöidyillä pääteillä, joilla liikennöi myös raskaan liikenteen kuljetuksia. Itä-Uudenmaan alueen tieverkon vilkkaimmin liikennöidyt tieosuudet ovat vt. 6 Loviisan Koskenkylästä Kouvolaan ja Itä-Uudenmaan alueen itä-länsi –suunnassa halkaiseva vt. 7. Edellä mainituista vt. 6:n osuus korostuu liikenneonnettomuuksien tilastoinnin (Liikennevirasto) mukaan sekä henkilövahinkoon johtaneiden onnettomuuksien osuuden että liikennekuolemien tiheyden määrässä. Lisäksi vt. 7:llä sekä tiellä 148 Keravalta Porvoon Kilpilahden teollisuusalueelle liikennöi säännöllisesti vaarallisten aineiden kuljetuksia.

4.3 Alueellisista erityispiirteistä nousevat riskit

Viranomaisten yhdessä laatimassa Uudenmaan alueellisessa riskiarviossa on kuvattu 14 erilaista onnettomuus- ja häiriötilannetta esimerkkeinä sellaisista alueellisesti merkittävistä riskeistä, joiden hallitseminen edellyttää normaalista poikkeavaa toimintaa. Kaikki kuvatut skenaariot ovat mahdollisia itäisellä Uudellamaalla. Seuraavassa on lueteltu suuronnettomuusskenaariot, joiden uhka sijoittuu erityisesti itäiselle Uudellemaalle.

- nopeahkosti syntyvä laaja tulva asutuskeskuksessa tai sen läheisyydessä
- vakava kemikaali- tai räjähdysonnettomuus
- vakava maantieliikenteen onnettomuus
- suuri, laajasti yhteiskuntaan vaikuttava onnettomuus kriittisen infrastruktuurin kohteessa
- vakava ydinvoimalaitosonnettomuus

Uudenmaan pelastuslaitokset ovat laatineet osana pelastuslaitosten omaa riskianalyysiä kriittisten kohteiden luokittelun. Määrittely on tehty yhteismitallisesti ja yhdenmukaisin

kriteerein. Näitä kohteita ovat Itä-Uudellamaalla kohteet, joissa on erityinen henkilöihin, omaisuuteen tai ympäristöön kohdistuva uhka ja kohteet, jotka ovat yhteiskunnan infrastruktuurin kannalta kriittisiä. Pelastuslaitos ylläpitää kohdelistausta jota hyödynnetään koko hyvinvointialueen valmiussuunnittelussa.

4.3.1 CBRNE-tilanteet

CBRNE lyhenne viittaa kemiallisten aineiden, biologisten tekijöiden, radioaktiivisten aineiden, ydinonnettomuustilanteen tai räjähteiden aiheuttamaan onnettomuuteen tai tahalliseen levitykseen. Vaarallisten aineiden onnettomuuksien määrä on Uudellamaalla suhteessa teolliseen varastointiin ja käsittelyyn hyvin pieni. Syyksi voidaan arvioida kemikaalien teollisen käsittelyn hyvä turvallisuustaso. Toiminta-alueen erityistä vaaraa aiheuttavissa kohteissa tapahtuvan vakavan kemikaali- tai räjähdysonnettomuuden vaikuttavuus olisi merkittävä ihmisille, ympäristölle ja omaisuudelle. Toteutuessaan tällä olisi myös valtakunnallisesti merkittäviä seurannaisvaikutuksia.

Öljyvahinkojen osalta toiminta-alueen keskeisin riskikohde on Kilpilahden teollisuusalue (ks. alla). Muita vaarallisten aineiden tai öljyvahinkojen riskikohteita ovat toiminta-alueen pienemmät satamat sekä teollisuuskohteet.

4.3.2 Tunnistettuja riskikohteita Itä-Uudellamaalla

Kilpilahden teollisuusalue

Kilpilahden alueella Porvoossa sijaitsee Pohjoismaiden suurin öljynjalostuksen ja kemianteollisuuden keskus, johon liittyy laajamittaista vaarallisten kemikaalien käsittelyä ja varastointia. Teollisuusalueen satama on tonnimääräisesti Suomen suurin satama, jossa käy noin 1200-1400 laivaa vuodessa. Satamassa puretaan ja lastataan vuosittain yhteensä 20-25 miljoonaa tonnia raakaöljyä ja öljytuotteita. Alueella on yksi Euroopan suurimmista maantiejakeluterminaaleista sekä rautatievaunujen purkaustermiinaali. Rautatiekuljetusten osuus on noin miljoona tonnia vuodessa, ja raskaan ajoneuvoliikenteen liikennemäärät ovat yli 1000 ajoneuvoa vuorokaudessa. Lisäksi alueella on mm. teknologiakeskus koelaitoksineen. Kokonaispinta-alaltaan Kilpilahden teollisuusalue käsittää 13 neliökilometrin suuruisen alueen ja siellä työskentelee vakituisesti yli 3500 henkilöä.

Kilpilahden teollisuusalueen suuronnettomuusriskejä on kartoitettu viimeksi vuonna 2018 osana yleiskaavan uudistamistyötä (Kilpilahden suuronnettomuuksien huomioiminen maankäytön suunnittelussa – selvityksen päivitys). Suunnitelmassa mallinnetuista riskeistä osalla on vaikutuksensa myös teollisuusaluetta ympäröiville alueille ja ympäröivän alueen väestölle. Suurimmat riskit liittyvät mekaanisen onnettomuuden tai jonkin muun synn johdosta mahdollisesti tapahtuvaan vaarallisen aineen päästöön tai laaja-alaiseen palavan nesteen tulipalotilanteeseen.

Vaarallisten aineiden kuljetusten myötä Kilpilahden teollisuusalue muodostaa riskin myös huomattavasti laajemmalle alueelle.

Loviisan Fortumin ydinvoimala

Loviisan Fortumin ydinvoimalan mahdollisen säteilyonnettomuuden vaikutukset voivat rajoittua paikallisesti voimalaitoksen alueelle tai sillä voi olla laaja-alaisia väestön terveyteen vaikuttavia tekijöitä. Päästöriski katsotaan todennäköisyydeltään pieneksi, mutta tapahtuessaan mahdollisen onnettomuustilanteen vaikutukset voivat olla kansallisesti merkittäviä.

Meriliikenneonnettomuudet

Alueen laivaväylät, satamat ja niiden onnettomuusriskit on otettava varautumisessa huomioon. Mahdollinen suuronnettomuus merellä kuormittaisi merkittävästi ja vaatisi laajaa yhteistyötä eri viranomaisten kanssa.

4.4 Muut tunnistetut uhat

4.4.1 Tarttuvat taudit, epidemiat ja pandemiat

Poikkeuksellisen vakavan ja tartuntavaarallisen sairauden leviäminen alueella muodostaa terveysuhan väestölle ja epidemian hoito ja sen leviämisen estäminen kuormittavat merkittävästi terveydenhuoltoa. Edellä mainitun kaltaisia tilanteita ovat myös elintarvike- ja vesiperäiset epidemiat ja zoonoosit, joissa erityisen tärkeää on toimiva yhteistyö kuntien ympäristöterveydenhuollon kanssa.

Tunnistettu riski on, että yleisvaarallinen tartuntatauti tai yleisvaaralliseksi perustellusti epäilty tartuntatauti leviää alueelle kansainvälisen liikenteen satamaan saapuvalta ulkomaiselta laivalta.

4.4.2 Vakava henkilökoukoon kohdennettu väkivallanteko

Vakavassa henkilökoukoon kohdennetussa väkivallanteossa tekijä pyrkii mahdollisimman suureen uhrilukuun. Teot ovat suunniteltuja henkirikoksia, ei impulsiivisia tekoja, eikä niitä lueta onnettomuuksiksi. Näihin kuuluvat esimerkiksi kouluampumiset ja terrori-iskut, sekä muut näihin verrattavissa olevat väkivallanteot. Kyseisissä tilanteissa tekijä yleensä jatkaa väkivaltaa niin pitkään, kunnes hänet keskeytetään. Jos tekijää ei saada pysäytettyä nopeasti, voi loukkaantuneiden määrä kasvaa hyvinkin suureksi. Teot ovat järkyttäviä uhreille, uhrien läheisille ja täysin sivullisillekin ihmisille, mikä luo suuren tarpeen psykososiaaliselle tuelle laajasti väestön keskuudessa.

4.4.3 Laajat kriittisen infrastruktuurin toimintahäiriöt

Laajat kriittisen infrastruktuurin, kuten esimerkiksi sähkönjakelun, talousveden jakelun, viestiverkkojen tai internet-yhteyksien häiriöt voivat haitata merkittävästi koko hyvinvointialueen perustehtävien hoitamista kuten potilashoidon toteuttamista, terveydenhuollon välttämättömien tukipalveluiden toimintaa sekä pelastustoiminnan ja ensihoidon tehtävien hoitamista.

4.4.4 Tukipalveluiden toiminnan häiriöt

Tukipalveluiden, kuten logistiikan, kuvantamisen tai lääkehuollon toimintahäiriöt voivat vaikuttaa toimintaan merkittävästi. Myös esimerkiksi yksittäisiä kiinteistöjä, kuten terveyskeskussairaalaan tai palvelutaloon koskevat pahat vesivuodot tai muut kiinteistötekniset ongelmat voivat vaatia poikkeusjärjestelyjä.

4.4.5 Myrskyt ja muut luonnonilmiöt

Suuret myrskyt ja muut äärimmäiset luonnonilmiöt, kuten poikkeuksellisen suuret lumimäärät tai helleaallot saattavat toimia onnettomuuksia aiheuttavana tekijänä esimerkiksi merellisissä onnettomuuksissa, tieliikenneonnettomuuksissa tai rakennusten vahingoittumisessa kovan tuulen tai lumen seurauksena. Myrskyn aiheuttama yksittäinen suuri onnettomuus tai useamman erillisen onnettomuuden yhteisvaikutus voivat lisätä potilasmääriä hetkellisesti. Vaikeat sääolosuhteet voivat myös hankaloittaa ensihoidon toimintaa potilaiden kuljetuksessa. Lisäksi myrskyt voivat vahingoittaa terveydenhuollon kriittisiä tukitoimintoja, kuten sähköjakelua tai logistisia ketjuja. Poikkeukselliset sääolot, kuten helleaallot voivat lisäksi heikentää esimerkiksi vanhusten ja vakavasti sairaiden terveydentilaa.

4.4.6 Informaatiovaikuttaminen

Informaatiovaikuttamisella tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään järjestelmällisesti vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen, ihmisten käyttäytymiseen ja päätöksentekijöihin sekä sitä kautta yhteiskunnan toimintakykyyn. Vaikuttamisen keinoja ovat esimerkiksi väärin tai harhaanjohtavien tietojen levittäminen ja painostaminen sekä sinänsä oikean tiedon tarkoitushakuinen ja väärä käyttö. Kyse on strategisesta toiminnasta, jonka tavoitteena on saada kohde tekemään itselleen haitallisia päätöksiä ja toimimaan omaa etuaan vastaan.

4.4.7 Tietojärjestelmien häiriöt

Lähes kaikki potilaiden ja asiakkaiden tutkimukseen ja hoitoon ja palveluun liittyvä informaatio on tieto- ja viestijärjestelmien toimivuuden varassa. Informaation saatavuuden äkillinen menetys tai tietojen virheellisyys on mahdollista.

4.4.8 Äkillinen henkilöstönvaje

Voi syntyä esimerkiksi poikkeuksellisen infektioepidemian, myrkytystapausten, poikkeuksellisten sääolosuhteiden tai muun henkilökunnan työpaikalle saapumisen estävän olosuhteen johdosta.

4.4.9 Sotilaallinen voimankäyttö

Suomea vastaan kohdistettu sotilaallinen voiman käyttö voi olla seurausta Suomen lähi-alueella tapahtuvasta sotilaallisesta konfliktista tai heijastevaikutus laajemmasta kansainvälisestä kriisistä lähialueen ulkopuolella.

Sotilaallisen voimankäytön tilanteissa viranomaiset toimivat poikkeusolojen lainsäädännön velvoitteilla ja oikeuksilla, joista esimerkiksi väestönsuojelu käynnistetään valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa. Valmiuslain käyttöön otosta päättää valtioneuvosto yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa.

Sotilaallisen voimankäytön tilanteissa hyvinvointialue toteuttaa lakisääteisiä tehtäviään ja lisäksi väestönsuojeluun kuuluvia tehtäviä.

Väestönsuojelulla tarkoitetaan valmiuslain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettujen poikkeusolojen aikana tapahtuvaa humanitaaristen tehtävien suorittamista, joiden tarkoituksena on siviiliväestön suojelu vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroja vastaan ja siviiliväestön auttaminen selviytymään niiden välittömiltä vaikutuksilta sekä välittömien edellytysten luominen eloonjäämiselle.

4.4.10 Maksuliikenteen häiriöt

Maksuliikenteen toimimattomuudesta johtuvat ongelmat voivat vaikuttaa esimerkiksi palkanmaksuun, asiakkuuksiin, hankinta- ja alihankintaketjuihin sekä kassajärjestelmiin.

5 Varautuminen häiriötiloihin ja poikkeusoloihin

5.1 Varautumisen lähtökohdat ja resurssit

Varautuminen perustuu normaalioloissa tapahtuvaan hyvinvointialueen tehtävien hoitamiseen, joihin kuuluu yhtenä osana varautuminen häiriö- ja poikkeustilanteisiin. Tärkeä osa varautumista on kaikki hyvinvointialueen toiminnot kattava, ennakoiva ja kokonaisvaltainen riskienhallinta.

Varautuminen on osa alueellisella tasolla tapahtuvaa yhteiskunnan turvallisuusstrategian toimeenpanoa ja sen avulla varmistetaan hyvinvointialueen strategian toteuttamista kaikissa tilanteissa. Varautuminen on tärkeä osa hyvinvointialueen valmius- ja turvallisuussuunnittelua ja turvallisuuskulttuurin kehittämistä.

Riittävän valmiuden ja toimivan turvallisuuskulttuurin luominen edellyttää johdon aloitteellisuutta ja sitoutumista niiden kehittämiseen. Se edellyttää myös, että varautuminen on mukana tavoitteissa ja päivittäisessä johtamisessa. Esihenkilöiden esimerkillä ja sisäisellä viestinnällä on merkittävä vaikutus varautumisen tasoon ja turvallisuusasioihin suhtautumiseen koko organisaatiossa. Varautuminen ja turvallisuudesta huolehtiminen kuuluvat viime kädessä jokaisen työntekijän tehtäviin.

5.2 Varautumis- ja turvallisuusyksikkö

Varautumis- ja turvallisuusyksikkö vastaa hyvinvointialueen valmiutta, varautumista ja turvallisuutta koskevien asioiden valmistelusta, varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan koordinoinnista, huoltovarmuuden arvioinnista ja sitä koskevan tilannekuvan ylläpidosta, valmiutta ja turvallisuutta koskevien harjoitusten ja suunnitelmallien kehittämisestä sekä yhteisten suunnitelmajohdinten ylläpidosta. Lisäksi yksikkö seuraa henkilövarausjärjestelmää (VAP) sekä tila- ja kalustovaroja yhteistyössä niistä vastaavien hyvinvointialueen muiden toimijoiden kanssa.

Yksikkö pitää yllä ja kehittää hyvinvointialueen kriisijohtamisvalmiutta yhteistyössä hyvinvointialueen valmius- ja kriisijohtoryhmän kanssa, sekä ylläpitää ja analysoi turvallisuustilannekuvaa hyvinvointialueen johtamista ja (poliittista) päätöksentekoa varten.

Yksikkö tukee Itä-Uudenmaan valmiusyhteistyöryhmän eli ns. turvallisuusfoorumin toimintaa ja valmistelee kokouksissa käsiteltävät asiat. Yksikkö myös koordinoi johtamisessa tarvittavan viestikaluston käyttöä (TUVE, VIRVE).

Yksikkö tekee yhteistyötä kuntien kanssa ja tukee niiden alue- ja valmiussuunnittelua, sekä osallistuu kuntien ja hyvinvointialueen välisten varautumista koskevien sopimusten valmisteluun.

Yksikkö toimii alueen väestön henkisen kriisinkestävyuden parantamiseksi sekä onnettomuuksien ja tapaturmien ehkäisemiseksi. Näitä toteutetaan osallistumalla muun muassa Itä-Uudenmaan turvallisuustyöryhmän toimintaan ja tukemalla hyvinvointialueen ja kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevaa työtä.

5.3 Varautuminen ja henkilöstö

Kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetussa laissa on mainittu edellytykset, joiden perusteella viranhaltijan virantoimitusvelvollisuutta voidaan muuttaa, jos perusteltu syy sitä edellyttää. Viranhaltija voidaan siirtää myös sellaiseen toiseen virkasuhteeseen, jonka kelpoisuusvaatimukset hän täyttää.

Työntekijän on tehtävä työnsä työnantajan määräysten mukaisesti. Mikäli työtehtävät poikkeavat työsopimuksen mukaisista työntekijän pääasiallisista tehtävistä, tulee työntekijän kanssa sopia uusista tehtävistä. Tarvittaessa työnantaja neuvottelee ammattijärjestöjen kanssa tehtäväkuvausten muuttamisen menettelytavoista.

Normaaliolojen häiriötilanteiden pitkittyessä on mahdollista, että tarjolla oleva työ on taloudellisista, tuotannollisista tai työnantajan toiminnan uudelleenjärjestelyistä johtuvista syistä vähentynyt olennaisesti ja pysyvästi. Viranhaltijan tai työntekijän lomauttamisen tai irtisanomisen sijaan hänet sijoitetaan tai koulutetaan toisiin tehtäviin mahdollisuuksien mukaan.

Päätökset mahdollisesta tehtävien muuttamisesta, lomauttamisesta tai irtisanomisesta tehdään hallintosäännön mukaisin valtuuksin. Poikkeusoloissa toimitaan valmiuslain mukaisesti.

5.3.1 Häätö

Työnantaja saa teettää hätätyötä, jos ennalta arvaamaton tapahtuma on aiheuttanut keskeytyksen säännöllisessä toiminnassa tai vakavasti uhkaa johtaa sellaiseen keskeytykseen tai hengen, terveyden, omaisuuden tai ympäristön vaarantumiseen. Hätätöitä saa teettää säännöllisen työajan lisäksi vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä ja enintään kahden viikon ajan. Hyvinvointialueella henkilöstöjohtaja päättää hätätöiden teettämisestä.

Hätätöihin voidaan määrätä ilman työntekijän suostumusta. Hätätöitä ei lueta työaikalain 16 §:ssä ja 18 §:ssä tarkoitettuihin ylityöaikoihin. Hätätöissä saa myös poiketa työaikalain yö- ja vuorotyötä koskevista sekä sunnuntaityötä koskevista säännöksistä.

Työnantaja tekee työaikalain 19 §:n edellyttämällä tavalla työsuojeluviranomaiselle kirjallisen esityksen hätätönn syystä, laajuudesta ja todennäköisestä kestosta. Työntekijöitä edustavalla luottamusmiehellä annetaan tilaisuus liittää lausuntonsa ilmoitukseen.

5.3.2 Suojelutyö

Suojelutyöllä tarkoitetaan työtä, jonka suorittaminen työtaistelua toimeenpantaessa on välttämätöntä kansalaisten hengen tai terveyden vaarantamisen ehkäisemiseksi taikka sellaisen omaisuuden suojelemiseksi, joka työtaistelun johdosta erityisesti vaarantuu.

Työtaistelun piiriin kuulumattoman viranhaltijan tai työntekijän on täytettävä tavanomaiset virkavelvollisuutensa ja työtehtävänsä, minkä lisäksi hän on velvollinen tekemään suojelutyötä. Myös työtaistelun piiriin kuuluva viranhaltija tai työntekijä voidaan määrätä tekemään suojelutyötä

Työtaistelutilanteissa hyvinvointialueella tehdään päätös suojelutyöhön määrättävästä henkilöstöstä. Suojelutyön teettämisestä päättää henkilöstöjohtaja.

5.3.3 Työsuojelu, työterveys ja tapaturmavakuutus häiriötilanteessa

Työnantaja on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tässä tarkoituksessa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat.

Huolehtimisvelvollisuuden laajuutta rajaavina tekijöinä otetaan huomioon epätavalliset ja ennalta arvaamattomat olosuhteet, joihin työnantaja ei voi vaikuttaa, ja poikkeukselliset tapahtumat, joiden seurauksia ei olisi voitu välttää huolimatta kaikista aiheellisista varotoimista.

Häiriötilanteissa noudatetaan työpaikan työturvallisuusohjeita ja erikseen annettavia ohjeita.

Henkilöstölle häiriötilanteessa sattuneet tapaturmat ovat työtapaturmia. Itä-Uudenmaan hyvinvointialue on vakuuttanut kaikki työntekijänsä työtapaturmien varalta. Lakisääteisistä tapaturmavakuutuksista vastaa If. Työtapaturmien korvausjärjestelmä perustuu työtapaturmavakuutuslakiin. Tapaturman sattuessa toimitaan Intrassa olevan hyvinvointialueen ohjeen mukaisesti.

Vakavasta pidemmän poissaolon tai pysyvän haitan tai kuoleman aiheuttavasta työtapaturmasta on esihenkilön ilmoitettava poliisille hätäkeskuksen kautta (112) ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojeluosastolle.

5.3.4 Varautuminen väestönsuojeluun ja humanitaarisiin tehtäviin

Varautuminen väestönsuojeluun ja humanitaaristen tehtävien suorittamiseen kuuluu jokaisen hyvinvointialueen viran- tai toimenhaltijan virkavelvollisuuksiin ja työnsopimussuhteessa olevan henkilön tehtäviin. Pelastus- ja valmiuslakien mukaan väestönsuojelua ja siihen kuuluvia humanitaarisia tehtäviä ovat välittömien edellytysten luominen väestön eloonjäämiselle, ja myös siviiliväestön auttaminen selviytymään vihollisuuksien ja onnettomuuksien välittömiltä vaikutuksilta sekä siviiliväestön suojelu vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroja vastaan.

5.4 Toimintojen kriittisyystarkastelu

Hyvinvointialueen vastuualueet koostavat toiminnoistaan omat kriittisyystarkastelut, joiden tavoitteena on tunnistaa toimintojen häiriöherkkyys eri uhkatilanteissa. Skenaarioita tarkastellaan valmiussuunnitelman riskinarvion pohjalta. Tarkastelun lisäksi vastuualueittain tehdään väistötilasuunnittelua ja toiminnan jatkuvuuden suunnittelua.

Hyvinvointialueen varautumis- ja turvallisuusyksikkö kokoaa vastuualueiden suunnitelmat ja hyödyntää laadittuja tarkasteluja koko hyvinvointialueen jatkuvuus- ja toipumissuunnittelussa yhdessä muiden konsernipalveluiden kanssa. Koko hyvinvointialueen jatkuvuudenhallinnan suunnittelu tehdään yhteistoiminnassa sidosryhmien kanssa.

Digipalvelut laativat yhteistyössä turvallisuusyksikön kanssa tietojärjestelmien kriittisyysluokittelun ja jatkuvuussuunnitelman.

5.5 Varautumiskoulutus ja valmiusharjoitukset

Varautumiskoulutuksen organisoinnista vastaa varautumis- turvallisuusyksikkö. Yksikkö pitää yllä koulutussuunnitelmaa. Lisäksi yksikkö vastaa vuosittaisten hyvinvointialueen valmiusharjoitusten suunnittelusta ja järjestämisestä. Varautumis- ja turvallisuusyksikkö myös koordinoi ja avustaa tehtäväalue- ja yksikkökohtaisten harjoitusten suunnittelua ja järjestämistä.

Valmiusharjoituksia järjestetään valmiussuunnitelmassa tunnistettujen uhkaskenaarioiden pohjalta. Harjoituksia järjestetään hyvinvointialueen sisäisenä toimintana, yhteistyössä muiden hyvinvointialueiden kanssa ja yhteistyössä ulkopuolisten toimijoiden kuten kunnan ja valtion viranomaisten kanssa.

Valmiussuunnitelman viimeisin versio liitteineen pidetään hyvinvointialueen työntekijöiden saatavilla. Valmiussuunnitelma on osana perehdytysmateriaalia viranhaltijoille ja työntekijöille palveluvastaavan tasosta ylöspäin. Hyvinvointialueen aloittaessa toimintansa vuoden 2023 alussa, valmiussuunnittelusta ja valmiussuunnitelmasta pidetään erillinen koulutus edellä mainituille viranhaltijoille ja työntekijöille.

Hyvinvointialueella järjestetään mm. seuraavia yhteisiä säännöllisiä valmiuteen liittyviä harjoituksia:

- Loviisa ja Kilpilahti suuronnettomuusharjoitukset kolmen vuoden välein (PELA järjestää)
- Aluehallintoviraston alueelliset valmiusharjoitukset
- Hyvinvointialueen sisäiset koulutukset ja valmiustestaukset (mm. viestiliikenne- ja hälyttämistestaukset)
- Terveysasemien omaa harjoittelua säännöllisesti (esim. osastot ylittävää poistumisharjoittelua)

5.6 Huoltovarmuus ja varastointi

Hyvinvointialue ylläpitää varmuusvarastoa oman toimintansa kannalta välttämättömistä tuotteista ja materiaaleista. Vastuualueet tunnistavat toiminnalleen välttämättömät materiaalit osana toimintojen kriittisyystarkastelua. Tarkastelussa otetaan kriittisyyden lisäksi huomioon myös materiaalin saatavuus ja korvattavuus.

Vastuualueille kehitetään näiden oman toiminnan pohjalta varmuusvarastointivelvoitteet, jotka palvelevat koko hyvinvointialuetta. Varmuusvarastoinnin mitoitukset suunnitellaan ja valmistellaan turvallisuusyksikön ohjaamana.

Hyvinvointialueella on velvoitteita varastoinnin vähimmäistasosta, jotka tulevat STM:n ja SM:n ohjeista. Ohjeita noudatetaan hallinnonalan mukaisella vastuualueella. Aluehallitus päättää turvallisuusyksikön tai vastuualueen esityksestä tätä korkeammasta huoltovarmuudesta. Esitykset tehdään esimerkiksi paikallisiin riskeihin perustuen.

Alueen erityispiirteisiin kuuluu esimerkiksi säteilyvaaratilanteisiin varautuminen ja tähän liittyvä materiaalin varautuminen.

5.7 Viranomais- ja sidosryhmäyhteistyö

Itä-Uudenmaan pelastuslaitos tuottaa osana Itä-Uudenmaan hyvinvointialuetta pelastuslain (379/2011) 27 § 3 momentin 2 kohdan mukaista kunnalle annettavaa valmiussuunnittelun tukea. Tuki voi muun muassa käsittää suunnitelmapohjien jakamista, suunnitelmien kommentointia ja yhteistä harjoittelua. Asia edellyttää kunnan ja hyvinvointialueen välisen sopimuksen.

Pelastuslaitos ylläpitää jatkossakin kuntien johtoryhmien hälyttämisen- ja tiedotuspalveluita.

Pelastuslaitos toimii väestönsuojelua koskeissa asioissa yhdyslinkkinä kuntien ja viranomaisten välillä sekä luo yhteyksiä kuntien johdon ja viranomaisorganisaatioiden välille. Yhteistyön edistämiseksi kehitetään kuntien ja viranomaisten tuntemusta eri toimijoiden tehtävistä sekä vastuista ja syvennetään organisaatioiden välistä yhteistyötä.

Itä-Uudenmaan sosiaali- ja kriisipäivystys vastaa alueella psykososiaalisen tuen koordinoimisesta ja järjestämisestä laajoissa kriisityötä vaativissa tilanteissa. Yhteistyötä tehdään jatkossakin kuntatoimijoiden, kuten esimerkiksi koulujen kanssa liittyen kriisityövalmiuteen.

Arjen turvallisuutta koskeva yhteistyö pohjautuu Sisäministeriön koko maata koskeviin linjauksiin kunnallisesta turvallisuussuunnittelusta. Itä-Uudellamaalla arjen turvallisuustyötä johtaa poliisin, hyvinvointialueen ja kuntien johto. Nämä tahot ovat nimenneet moniammatillisen turvallisuustyöryhmän, johon osallistuu myös SILMU-kylien edustaja. Työryhmä pyrkii ottamaan huomioon sisäministeriön valmisteleman sisäisen turvallisuuden strategian tavoitteet ja muut valtakunnalliset ohjeet. Työryhmän tehtävä on edistää arjen turvallisuutta, seurata alueen turvallisuustilanteen kehittymistä ja valmistella turvallisuusohjelma, jonka kuntien valtuustot hyväksyvät kerran valtuustokaudessa. Turvallisuusohjelman toimenpidesuosituksen pohjalta kunnat laativat omat toimenpideohjelmansa. Työryhmä järjestää joka toinen vuosi seudun asukkaille turvallisuuskyselyn, jonka tuloksia voidaan hyödyntää monella kuntien toiminnassa, kun palveluja ja infrastruktuuria kehitetään. Aikaisempina vuosina työryhmä on myös järjestänyt

turvallisuusseminaarin asukkaille, osallistunut 112-päivän viettoon ja julkaissut vinkit turvalliseen verkko- ja puhelinkäyttäytymiseen.

5.8 Sopimusperusteinen varautuminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 15 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan välisessä sopimuksessa on sovittava muun muassa häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin liittyvästä varautumisesta ja toiminnan jatkuvuuden hallinnasta.

Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden varautumisesta (4 §) asettaa hyvinvointialueelle velvollisuuden sopia yksityisten palveluntuottajien kanssa 1) tilannekuvan ylläpitämisestä, 2) tilannekuvan välittämisestä hyvinvointialueen lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskukselle sekä 3) ilmoitusmenettelystä häiriötilanteissa. Lisäksi hyvinvointialueen tulee edellyttää yksityiseltä palveluntuottajalta suunnitelmaa valmiudesta ja jatkuvuudenhallinnasta.

Sopimusperusteiseen varautumisen turvaamiseen voidaan käyttää Huoltovarmuuskeskuksen SOPIVA-lausekkeita.

5.8.1 Yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian (2017) mukaisesti suomalaisen varautumisen yhteistoimintamallissa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä.

Häiriötilanteiden aikana toimivaltainen viranomainen johtaa toimintaa ja käyttää julkista valtaa, mutta voi lain puitteissa antaa tehtäviä toteutettavaksi järjestöille. Itä-Uudenmaan hyvinvointialue hyödyntää järjestöjä oman valmiustoiminnan tukena ja edistää turvallisuuden parissa toimivia yhdistyksiä näiden toiminnassa.

Hyvinvointialueen toimijoilla on vahvaa yhteistyötä Itä-Uudenmaan järjestökenttään myös varautumisen osalta. Lisäksi alueella tunnistetaan olevan laaja hyödyntämätön joukko yhdistyksiä, joiden panos häiriötilanteiden ehkäisyssä ja hoitamisessa on merkittävä, kuten erilaiset eläke- ja asukasyhdistykset.

Itä-Uudenmaan sosiaali- ja kriisipäivystys pyytää toiminnan tueksi laajemmissa psykososiaalisen kriisityön tehtävissä evankelis-luterilaisen kirkon henkisen huollon yksikköä (HeHu) ja vapaaehtoista pelastuspalvelua (VAPEPA). Tehtäviin osallistuessaan HeHu ja VAPEPA toimivat sosiaali- ja kriisipäivystyksen johdon alaisuudessa.

Itä-Uudenmaan pelastuslaitoksella toimii kymmeniä aktiivisia sopimuspalokuntayhdistyksiä, joiden toiminnan jatkuminen on elintärkeää pelastuslaitoksen toiminnalle. Sopimuspalokunnat ovat tehneet palokuntasopimuksen pelastuslaitoksen kanssa ja ovat kiinteä osa pelastuslaitoksen palvelurakennetta. Sopimuspalokuntien lähtövalmiutta haastavat muun muassa ikääntyvä väestö ja vapaaehtoisten saatavuus tehtävälle päätoimisesta työstä.

Itäisellä Uudellamaalla on hyvät yhteistyörakenteet Suomen Kylät Ry:n kanssa. Paikallinen SILMU-kylät tekee vaikuttamistyötä kylätoiminnan puolesta ja toimii alueellisena

kyläyhdistyksenä itäisellä Uudellamaalla kattaen Askolan, Lapinjärven, Loviisan, Myrskylän, Mäntsälän, Pornaisen, Porvoon, Pukkilan ja Sipoon. SILMU-kylät toteuttaa myös omia kehittämishankkeita kylien hyväksi sekä järjestää tapahtumia ja koulutustilaisuuksia. SILMU-kylät osallistuvat kylien turvallisuuden ja varautumisen kehittämiseen.

6 Toiminta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

6.1 Toimivaltuudet ja tilannekuvan ylläpitäminen

Hallintosäännössä määritellyt toimivaltuudet varautumisessa ja valmiussuunnittelussa sekä toimivaltuudet normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

Itä-Uudenmaan hyvinvointialueen hallintosäännön 97 §:n mukaan aluevaltuusto päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun periaatteista. Aluehallitus päättää varautumisen ja valmiussuunnittelun käytännön toteutuksesta ja kokonaisturvallisuudesta vastaavan viranhaltijan nimeämisestä. Aluehallitus on päätöksellään nimennyt pelastusjohtajan kokonaisturvallisuudesta vastaavaksi viranhaltijaksi, joka koordinoi varautumisen ja valmiussuunnittelun tehtävien ja toimeenpanon yhteensovittamista sekä raportoi aluevaltuustolle. Toimialajohtajat vastaavat oman palvelutuotantonsa osalta varautumisesta ja valmiussuunnittelusta.

Hallintosäännön 98 §:n mukaan kokonaisturvallisuuden periaatteista päättää aluevaltuusto, ja käytännön toteutuksesta aluehallitus. Kokonaisturvallisuudesta vastaava viranhaltija eli pelastusjohtaja vastaa kokonaisturvallisuuden hallinnan tehtävistä ja toimeenpanosta sekä raportoi aluevaltuustolle.

Hallintosäännön 44 §:ssä säädetään viranhaltijoiden tehtävistä ja toimivallanjaosta vakavassa häiriötilanteessa ja poikkeusoloissa. Hyvinvointialuejohtaja, pelastusjohtaja ja terveydenhuollon vastaava lääkäri voivat näissä tilanteissa käyttää päätösvaltaa hyvinvointialueen palvelujen turvaamiseksi ja tilanteen normalisoimiseksi välttämättömän syyn vuoksi. Toimialajohtaja voi käyttää vastaavaa päätösvaltaa omalla toimialallaan, ellei hyvinvointialuejohtaja tai vastaava lääkäri päättä asiasta.

Hallintosäännön 45 §:n mukaan aluehallitus vahvistaa 44 §:n mukaisten viranhaltijoiden normaalista toimivallasta poikkevan päätösvalan määrääjäksi, jos tilanne jatkuu yli kuukauden ajan.

Tilannekuvan muodostaminen

Hyvinvointialueilla on oltava kaikissa turvallisuustilanteissa kyky tilannekuvan kokoamiseen ja analysointiin, johtopäätösten tekemiseen ja jakamiseen sekä tulevien tilanteiden ennakointiin.

Oikean tilannekuvan avulla osataan tunnistaa tulevia riskit sekä keskittyä jo etukäteen niiden ratkomiseen. Tilannekuva ja siihen liittyvä ennuste auttavat varautumaan, jotta erilaiset tilanteet eivät tule yllätyksenä. Tilannekuvan avulla varmistetaan sekä operatiivisen toiminnan jatkuvuutta että palveluiden laatua ja saatavuutta. Tilannekuvassa on otettava huomioon myös hyvinvointialueen varmuusvarastoinnin tilanne.

Hyvinvointialueen tilannekuva perustuu eri vastuualueilta ja toimintayksiköiltä saatavaan viikoittaiseen tilannetietoon kuten raportteihin, muistioihin ja muuhun kirjalliseen informaatioon, joihin luodaan käytännöt hyvinvointialueen aloittaessa. Tilannekuvaa täydennetään tarvittaessa (lähes) reaaliaikaisella tiedolla, jota voidaan kerätä muun muassa sähköpostiviestein, puhelinsoitoin tai henkilökohtaisten kontaktien kautta.

Hyvinvointialueen kokonaistilannekuvan koostamisesta ja analysoinnista vastaa varautumis- ja turvallisuusyksikkö. Tilannekuvaa pidetään yllä 1) koko hyvinvointialuetta koskevana kokonaistilannekuvana, joka muodostuu vastuualuekohtaisista tilannekuvista, sekä lisäksi varsinkin erityistilanteissa 2) aihekohtaisena tilannekuvana, joka on läpileikkaus hyvinvointialueen varautumisesta kunkin erityistilanteen aiheuttamiin haasteisiin. Tilannekuvaa aihekohtaisesti tarkasteltaessa osa-alueita ovat esimerkiksi sairaala- ja hoitolaitoskapasiteetti, sosiaalihuolto, hyvinvointialueen logistiikka, pelastustoimi, jne.

Tilannekuvan analysoinnissa otetaan huomioon toteutuneen kehityksen ja nykyhetken lisäksi myös ja erityisesti tilanteen kehittymistä koskeva ennuste. Tilannekuvan kehittymistä arvioidaan riskianalyysin perusteella esimerkiksi kolmen vuorokauden tai viikon päähän, jotta pystytään reagoimaan odotettavissa oleviin muutoksiin.

Vastuualueilla pidetään yllä tilannekuvaa omasta toiminnastaan, esimerkiksi onnettomuusmääristä (pelastus) ja potilasmääristä (terveys).

Pelastuslaitoksen reaaliaikaista tilannekuvaa seurataan pelastuslaitoksen tilannekeskuksessa, joka on jatkuvasti miehitetty (24/7/365). Tilannekeskus seuraa tehtäville muodostuvia vahvuuksia ja ilmoittaa mahdollisista poikkeamista tai puutteista päivystävälle palomestarille. Tilannekeskus seuraa pelastuslaitoksen yksiköiden tehtäviä ja yksiköiden liikettä. Tilannekeskus voi informoida päivystävää palomestaria alueelle mahdollisesti syntyvistä yksikkötyhjiöistä ja toteuttaa päivystävän palomestarin pyynnöstä yksiköiden valmiussiiroja. Tilannekeskus myös tukee pelastustoiminnan johtajaa erilaisissa onnettomuustilanteissa. Annettavat tukitoiminnot ovat joko onnettomuustyyppikohtaisia tai pelastustoiminnan johtajan pyynnöstä tehtäviä tukitoimia. Pelastustoiminnan johtaja voi esimerkiksi pyytää tilannekeskusta julkaisemaan onnettomuutta koskevia tiedotteita, valmistelemaan vaaratiedotetta tai hälyttämään tarvittavia asiantuntijoita ja ryhmiä. Tilannekeskus kirjaa tilanepäiväkirjaan olennaiset asiat esimerkiksi radioviestinnästä sekä toimenpiteistä, joita pelastustoiminnan johtaja tai muut tilanteessa mukana olevat tahot ovat toteuttaneet. Laajemmissa onnettomuuksissa tilannekeskus toimii pelastustoiminnan johtokeskuksen viestikeskuksena. Tilannekeskuksen toimintaan ei nykyisellään liity edellä mainittuja yksiköiden valmiussiiroja laajempaa ennakoivaa toimintaa (kuten + 3 vrk / + 1 vko)

Pelastuslaitoksen tilannekeskus vastaanottaa ja välittää myös teknistä tilannekuvaa eri operaattoreilta ja turvallisuusverkosta.

Yhteistyöalueet pitävät yllä tilannekuvaa sosiaali- ja terveystoimen valmiuskeskuksissa, jotka perustetaan vuoden 2023 aikana.

Yhteistyöalueen tilannekuvan runkona on ensihoidon tilannekuva, jota täydennetään ja laajennetaan vuodesta 2023 alkaen. Itä-Uusimaa kuuluu Etelä-Suomen yhteistyöalueen valmiuskeskuksen alueeseen, jonka tehtäviä hoitaa HUS-valmiuskeskus.

Yhteistyöalueille perustetaan pelastustoimen yhteistyöalueiden johtokeskuksia. Pelastustoimen yhteistyöalueista ja tilannekuvasta säädetään pelastuslakiin (525/2011) vuonna 2022 valmisteilla olevilla muutoksilla ja myöhemmin annettavalla tilannekuvajärjestelyjä koskevalla Sisäministeriön asetuksella.

Valtakunnallista tilannekuvaa pitävät yllä sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö. Sosiaali- ja terveystoimen valtakunnallisen tilannekuvan yhtenä osana käytetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tietotuotantoa. Pelastustoimen valtakunnallisen tilannekuvan ylläpitovastuu on alustavasti suunniteltu annettavaksi Uudenmaan alueen pelastuslaitosten johtokeskukselle.

6.2 Johtaminen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa

Hyvinvointialueen kriisijohtamisrakenne

Hyvinvointialueen valmius- ja kriisijohtoryhmään (vkr-jory) kuuluvat hyvinvointialueen johtaja, pelastusjohtaja (vkr-joryn varapuheenjohtaja), sosiaali- ja terveysjohtaja, johtava lääkäri ja valmiuspäällikkö (vkr-joryn sihteeri). Hyvinvointialuejohtaja voi tarvittaessa kutsua ryhmään muita asiantuntijoita.

Valmius- ja kriisijohtoryhmää laajennetaan tarvittaessa alueen kuntien johdon edustajilla sekä yhteistyöviranomaisten alueellisen johdon edustajilla. Ensisijaisia yhteistyöviranomaisia ovat poliisi, rajavartiolaitos, puolustusvoimat ja aluehallintovirasto. Tilannekohtaisesti laajennettuun valmius- ja kriisijohtoryhmään voidaan kutsua tarpeen mukaan myös muiden viranomaisten alueellisen johdon edustajia tai muita asiantuntijoita.

Edellä mainitussa laajennetussa kokoonpanossaan valmius- ja kriisijohtoryhmä toimii myös *Itä-Uudenmaan turvallisuusfoorumina*. Laajennettu ryhmä kokoontuu tätä tehtävää varten noin kaksi kertaa vuodessa. Turvallisuusfoorumin toimintaa ja kokouksia valmistelee hyvinvointialueen varautumis- ja turvallisuusyksikkö, joka sisällöllisesti hoitaa samoja kokonaisuuksia hyvinvointialueen operatiivisessa toiminnassa.

Turvallisuusfoorumissa on edustettuna alueen kuntien johdon edustajat sekä poliisin, rajavartiolaitoksen, puolustusvoimien ja aluehallintoviraston alueellisen johdon edustajat. Hyvinvointijohtajan päätöksellä valmius- ja kriisijohtoryhmää voidaan täydentää tarvittavilla asiantuntijoilla.

Vastuualueiden kriisijohtaminen toteutetaan kunkin vastuualueen oman johtamismenettelyn mukaisena.

Hyvinvointialueen kriisijohtamista koskevat operatiiviset käytännöt on esitetty valmiussuunnitelman liitteessä 2.

Vastuualueiden ja pelastuslaitoksen omat johtamiskäytännöt sisältyvät liitteessä 3 oleviin operatiivisiin valmiussuunnitelmiin.

Valtion johto päättää poikkeusolojen voimassaolosta. Valtioneuvoston todettua yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa valmiuslain 6 §:n mukaisten poikkeusolojen olemassaolon, eduskunta päättää valmiuslain käyttöönottoasetuksesta. Päätöksen jälkeen

voidaan käyttöönottoasetuksessa soveltaa mainittuja säännöksiä, jos soveltamisasetukset niistä on annettu valmiuslain 3 §:n mukaisia poikkeusoloja ovat:

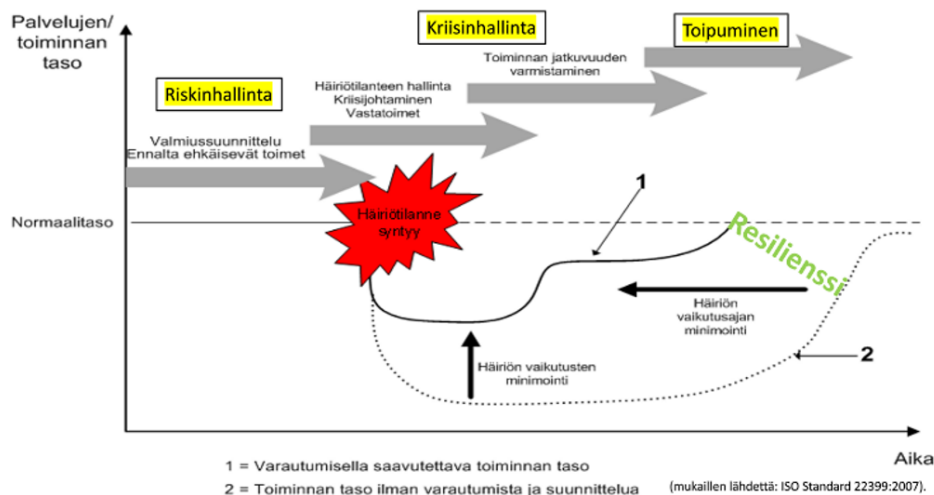
- 1) Suomeen kohdistuva aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäys tai sen välitön jälkitila;
- 2) Suomeen kohdistuva huomattava aseellisen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavan hyökkäyksen uhka, jonka vaikutusten torjuminen vaatii tämän lain mukaisten toimivaltuuksien välitöntä käyttöön ottamista;
- 3) väestön toimeentuloon tai maan talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava tapahtuma tai uhka, jonka seurauksena yhteiskunnan toimivuudelle välttämättömät toiminnot olennaisesti vaarantuvat;
- 4) erityisen vakava suuronnettomuus ja sen välitön jälkitila; sekä
- 5) vaikutuksiltaan erityisen vakavaa suuronnettomuutta vastaava hyvin laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti.

Edellä mainituista poikkeusolotilanteista kaksi ensimmäistä ovat sotilaalliseen voimankäyttöön liittyviä tilanteita ja 1, 2 ja 4 kohdat väestönsuojelutilanteita.

Hyvinvointialueen kriisijohtamisrakenne toimii kaikissa turvallisuustilanteissa sekä normaali-että poikkeusoloissa. Poikkeusolojen varalta suunniteltava valmius perustuu uhkien arviointiin. Perusteet arvioinnille saadaan mm. Yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta ja sotilasviranomaisilta. Uhkien arvioinnin perusteella päätetään tarvittavasta suorituskyvystä.

6.3 Toimenpiteet häiriö- tai poikkeustilanteen jälkeen

Organisaation resilienssi voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: kykyyn toimia yllättävissä tilanteissa, kykyyn palautua normaaliin toimintatilaan sekä kykyyn muuttaa jatkuvasti toimintaa. Hyvällä varautumisella häiriön vaikutukset vähenevät ja sen vaikutusaika lyhenee.

Hyvinvointialueella tarvitaan sekä säilyttävää (bounce back) että uudistavaa (bounce forward) resilienssiä. On oltava sopeutumiskykyä eli kykyä palautua häiriötilanteesta, sekä toisaalta muuntautumiskykyä eli kykyä uudistaa omia toimintamalleja ja -tapoja. (Laine & Keskinen, [Resilienssin monet määrittelyt](#))

7 Kriisiviestintä

Kriisiviestintä voidaan jakaa operatiivista toimintaa koskevaan tiedotusluonteiseen viestintään ja tätä laajempaan kriisitilanteissa toimimista koskevaan viestintään.

Operatiivista viestintää toteutetaan vastuualueiden johdolla. Sosiaali- ja terveystoimessa sitä toteuttavat viestintäyksikössä työskentelevät viestintäasiantuntijat. Pelastuslaitoksen operatiivista viestintää toteuttavat pelastuslaitoksen viestintä, tilannekeskus ja päivystävät päällystöviranhaltijat.

Laajempien tilanteiden edellyttämää kriisiviestintää johtaa hyvinvointialueen valmius- ja kriisijohtoryhmä ja sitä toteuttaa viestintäyksikkö viestintäjohtajan johdolla. Kriisiviestinnästä laaditaan erillinen kriisiviestintäsuunnitelma. Laajoissa tai vakavissa turvallisuustilanteissa viestintä keskitetään viestintäyksikölle.

8 Liitteet (salassa pidettäviä)

Liite 1 Varautumisen vastuualueet

- Turvallisuusyksikön toimintaohje

Liite 2 Kriisijohtamismalli ja organisaatorakenne

- Kriisiorganisaatiokaavio
- HVA johtoryhmän toimintaohje ja esikuntatyöskentelymalli
  - o HVA johtoryhmän yhteystietoluettelot
- Hälyttämismallit
- Tietohallinto- ja tietoturvaryhmän kriisitoimintaohje
- Kriisiviestintäryhmän toimintaohje

Liite 3 Vastuualueiden valmiussuunnitelmat

Operatiivisten suunnitelmien liitteinä myös käytännön toimintaa ohjaavaa materiaalia, kuten toimintakortteja.

Liite 4 Huoltovarmuus (vastuualueiden yhteenveto)

- HVA kriittinen kalusto ja materiaali – huoltovarmuuden tilannekuva
- HVA yhteenveto tietojärjestelmien kriittisyyskartoituksesta
- HVA väistötilasuunnitelma
- HVA polttoainehuollon toimintasuunnitelma
- HVA ruokahuollon toimintasuunnitelma

Liite 5 Jatkuvuudenhallinnan kehittämisohjelma

Liite 6 Valmiudellisten perehdytysten ja harjoitusten toimintaohjelma